

פרשת משפטים

(ע"פ הרב ישראל צינר)

בתורתנו, ישנן מצוות מסוגים שונים. חוקים הם מצוות שהן מעבר להבנת בני אדם. הן נותנות לנו הזדמנות להוכיח את אמונתנו. אנחנו דבקים בהן בגלל שהקב"ה צווה אותנו. סוג אחר של מצוות הן **משפטים**. אלו מצוות שנראות לנו הגיוניות. לא תגנוב, לא תרצח, לא תנאף... פרשתנו עוסקת בסוג הזה של מצוות.

"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לִפְנֵיהֶם" (שמות כא, א). מדוע מתחילה פרשתנו באות "ו" המראה על המשך לדבר שמדובר בו קודם. על פי רש"י, האות ו' מקשרת את **אלה המשפטים** לפרשה הקודמת: ללמד אותנו "מה הראשונים (כשם שהמצוות הראשונות ניתנו) מסיני, אף אלו מסיני".

מרתק לציין שהמצוות האלה מצויות בין שני תיאורים של מתן תורה. פרשה הקודמת, יתרו, מסתיימת במעמד הר סיני, ועשרת הדברות. בפרשתנו, אחרי הצגת חמישים ושלושה מצוות, אנחנו קוראים "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמֹר לִפְנֵיהֶם". לפי רש"י, הפרשה הזו קרתה בארבעה בסיוון, דהיינו לפני מעמד עשרת הדברות.

מדוע כתובים המשפטים האלה בין שני תיאורים של אותו מעמד הר סיני?

תחילה, נשתדל להבין קושי אחר. אנחנו מורכבים משתי ישויות שונות. ישות רוחנית הכלולה בישות פיזית. לעומת זה, לה' אין שמץ של ישות פיזית. הוא קיים בתחום ובממלכה שלגמרי מעבר להשגתנו. איך ניתן להתחבר אליו? הקשר הבלתי צפוי הזה התאפשר על ידי מתן התורה. התלמוד מגלה את תמצית התגלות ה' בהשתמשו במילה הראשונה של עשרת הדברות בשיטה הידועה בשם נוטריקון. כל אות של המילה הופכת למילה עצמאית. המילה א'נ'כ'י מתפצלת ל: "אני נפשי כתבית יהבית" - את מהותי כתבתי ונתתי. עשיתי את עצמי זמין. ניתן להשיג אותי. על ידי מתן התורה בהר סיני, ניתן לנו מקום המפגש. ניתן להתחבר.

ברור שהמשפטים האלה מקומם בין מאורעות הר סיני, כי הם ה"בשר" של ה"מפגש". ה"אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" הוא חלק בלתי נפרד של המשפטים, וכשאנחנו מקיימים את המשפטים, הדבר חייב לשקף את ה"אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ", גם בזה שה' מתערב בענייני היום יום שלנו, וגם בזה שאנחנו משתדלים להתעלות במרומי הרוחניות.

נתעניין בכל אחד מהקשרים האלה. התלמוד אומר כששלושה דיינים יושבים בדין, השכינה שרויה ביניהם. מדוע נחוץ הדבר? בעל "נתיבות שלום" מצטט מהזוהר האומר: "אלה המשפטים – דא היא רזא דגלגותא (אלה המשפטים – כאן טמון סוד גלגול הנשמות). הרעיון הוא שאחרי מות האדם, הנשמה עלולה לחזור בגוף חדש כדי לבצע משהו שהוזנח, או לתקן טעות שנעשתה. מה הקשר עם המשפטים?

בספר מובא סיפור מפורסם על הבעל שם טוב, מייסד החסידות. יהודי הופיע לפני בית הדין. בית הדין החליט שעל היהודי לשלם לנתבע סכום נכבד. הוא ניגש לבעל שם טוב עם הדילמה הבאה: "אני מקבל עלי שכל פסק דין שהוצא על ידי הדיינים האלה הוא אמת, בזה שהוא מגלה את רצון התורה, ודרכה, את רצון הקב"ה עצמו. מאידך, אני יודע שאיני חייב לו את הכסף. הדיינים התבססו בהחלטתם על עדות שניתנה לפנייהם, אבל אני יודע את האמת – הייתי שם - ואין אני חייב לו את הכסף. איך, הוא שאל את הבעל שם טוב, איך ניתן לגשר על שתי האמיתות.

הבעל שם טוב הסביר לו שבגלגול קודם הוא היה חייב את הכסף ליריבו. כשנפרדים מן העולם, וקיים עדיין חוב למישהו, חייבים לחזור ולהחזיר את החוב. הדיינים היו חייבים (ללא ידיעתם, אני מניח) לחייב אותו לשלם את סכום הכסף, שלא היה מחויב מהסכסוך העכשווי, אלא בפועל, מחוב קדום.

שתי האמיתות היו נכונות. הוא לא היה חייב, והוא כן היה חייב. פרשת משפטים מכילה את סוד הגלגול. השכינה נמצאת עם הדיינים. "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ" הוא חלק בלתי נפרד מהמשפטים, ומכל מה שמתרחש בחיינו היומיומית. יתכן שמאורעות הנראות כלא הוגנות ובלתי ניתנות להסבר, הן הסיבה האמיתית להמצאנו בעולם הזה, ואולי הם הכרטיס שלנו לעולם הבא. "וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים", האות "ו" מחברת את שניהם. שניהם מקורם בהר סיני. המשפטים תחובים בין מאורעות הר סיני. ביחד, הם יוצרים את נקודת המפגש בין שמים וארץ, הנישואין כביכול, בינינו לבין הקב"ה.

נבדוק איך צריכים המשפטים שלנו לשקף את ה' אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ". אחרי עשרת הדברות, נאמר לנו "שׁוּבוּ לָכֶם לְאֱלֹהֵיכֶם" (דברים ה, כז). במובן מעשי, נגמרה ההצגה, לא יהיה הדרן. מבחינה הלכתית, אנחנו לומדים שיחסי אישות, שנאסרו במשך שלושה ימים לפני מתן התורה, שוב הותרו. הרבי מקוצק מסביר את הנידון בצורה שונה. חזרו לאוהליכם. קחו אותה אתכם. קל להיות במדרגה שלכם בזמן שאתם שומעים ורואים את דבר ה'. עכשיו, תיישמו אותה ותשמרו אותה, עת שחזרתם לאוהליכם.

למען האמת, הדרך לשמור על המשפטים האלה בצורה עקבית, הוא בהשארינו ממוקדים

על אֶנְכִי ה' אֱלֹהֵיךָ. הפסוק אומר: "מְדַבֵּר שֶׁקָּרָה תִּרְחַק" (שמות כג, ז). הגמרא במכות כד. אומרת שר' ספרא שמר על דברי דוד המלך (תהילים טו, ב) "ודובר אמת בלבבו", קרי שחייבים לדבר אמת, אפילו בדברים שבלב. רש"י מביא את המעשה, שהודות לו, זכה ר' חסדא לשבח הזה: "רב ספרא היה לו חפץ אחד למכור. ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא קריאת שמע, ואמר לו: תן לי החפץ בכך וכך דמים, ולא ענהו מפני שהיה קורא קריאת שמע. כסבור זה (הקונה חשב) שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו, והוסיף. אמר תנהו לי בכך יותר. לאחר שסיים קריאת שמע, אמר לו (ר' חסדא) טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה, שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך." רב חסדא גמר בלבו לקבל את ההצעה הראשונה, ולכן לקחת יותר היה נראה בעיניו כגזל. הוא דיבר אמת בלבבו.

רק בן אדם עם הרגשה מוצקה של אֶנְכִי ה' אֱלֹהֵיךָ מסוגל לחיות חיים בהתאם. ברמה האינטלקטואלית, כולנו יודעים שאין אנו מרוויחים דבר באמצעים לא הוגנים. מדוע ירצה ה' לגמול לאדם ולהרוויח ממרד נגד דברו. כל זה ברמה האינטלקטואלית... כשהאפשרות לרווח נמצאת בפועל לפנינו, אנחנו נוטים לשכוח עובדה פשוטה זאת, ואנחנו פועלים בצורה שונה מעט. "שובו לְכֶם לְאֶהֱלֵיכֶם" ... תיישמו את הלקח הזה בחייכם היומיומיים. תחברו את ה"אנוכי" למשפטים.

רב שלום שוודרון ז"ל סיפר על משגיח אחד, הרב אליה הכהן דושניצר (שהיה פעם משגיח בשיבה של החפץ חיים בראדין). היה לו פרדס שביקש למכור. בנו קיבל את הפרדס בנדוניה, אבל התברר שהמתנה הייתה מאוד לא כדאית. רב אליה קנה את הפרדס כדי לעזור לבנו, ומהר מאוד הוא הבין שלא כדאי לו לשמור אותו. ההוצאות עלו בהרבה על ההכנסות. הוא ביקש מהתלמידים שיתפללו שיצליח למכור אותו בהצלחה, בגלל שהזדקן, ולא רצה לעזוב את העולם כשיש לו חובות.

אחד מתלמידיו שנכנס לא מזמן בעסקי נדל"ן נפגש עם תייר אמריקאי שניסה לרכוש פרדס בישראל. הוא אמר לו שהוא מכיר פרדס כזה, וארגן פגישה. באוטובוס לכיוון הפרדס ניסה רב אליה את "כוחו במסחר". "תדע לך, שהגמרא אומרת שמי שרוצה להפסיד את כספו ישכור עובדים ולא ישגיח עליהם. אם אתה מתכוון להישאר באמריקה, אין שום היגיון לרכוש את הפרדס." האמריקאי הניע בראשו, ולא אמר מילה. רב אליה המשיך ואמר לו שמספר עצים רקובים ולא מניבים שום פרי. הקונה התמיד ואמר שלמרות הכול הוא מעוניין בעסקה. הרב הוסיף: "יש גם אזור מוקף סלעים המונע את צמיחת התפוזים". הקונה רק הניע בראשו.

כשהם הגיעו לפרדס, רב אליה הסביר שראיה עדיפה על השמיעה, והביא את הקונה מיד לעצים הרקובים. פתאום, הקונה הסתכל על שעונו, הוציא כדורים מכיסו ובלע אחד. "על

מה זה?" שאל רב אליה. "שום דבר" ענה האיש. אחרי כמה שאלות מודאגות של רב אליה, הוא הסביר לו שמצב לבו דורש לקחת תרופה מסוימת כל כמה שעות. "במצב שלך, אל לך לקנות את הפרדס. אתה לא תהיה כאן להשגיח על הנעשה, וזה יגרום להחרפה במצבך. אין לי שום אפשרות למכור לך אותו". הוא תפס את ידיו, ברך אותו מכל הלב בברכת רפואה שלמה, ולמרות מחאותיו הנמרצות של הקונה, רב אליה סירב למכור לו את הפרדס...

נוסח מכירה לפי אמיתה של תורה. שקיפות... אָנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. עניין שנותן לנו את ההזדמנות לשפוט את היהדות לפי היהודים. מוכרחים לאהוב יהודי כזה!!!